

УДК 783.65

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2021-1-6>**Богдан ШКІЛЬНИК***аспірант кафедри методики музичного виховання і диригування, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. І. Франка, 24, м. Дрогобич, 82100*

ORCID: 0000-0002-9589-3942

Бібліографічний опис статті: Шкільник, Б. (2021). Релігійно-катехитична сутність поетичних текстів хорових обробок українських духовних пісень XVII – XIX ст. *Fine Art and Culture Studies, 1*, 37–42, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2021-1-6>

**РЕЛІГІЙНО-КАТЕХИТИЧНА СУТНІСТЬ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ХОРОВИХ
ОБРОБОК УКРАЇНСЬКИХ ДУХОВНИХ ПІСЕНЬ XVII–XIX СТ.**

Українські духовні пісні в обробках композиторів є однією з пріоритетних тем сучасного музикознавства. Одне з них – це питання аналізу поетичних текстів духовних пісень, його кореспондування з теологічною та богослужбовою літературою, християнською гимнографією. Мета статті полягає у тому, щоб у загальному окреслити коло питань, які необхідно розв'язати, щоб збагнути сутність поетичного слова українських духовних пісень, їх теолого-катехитичну спрямованість, виховну сутність тощо. У статті йдеться про те, що духовні пісні XVII – XIX ст. зацікавили українських композиторів наприкінці XIX ст. З цією метою вони створили чимало хорових обробок духовних пісень. Звернено увагу на те, що найбільш плідним етапом роботи українських композиторів над обробками духовних пісень припадає на період від 90-х рр. XIX і аж до середини XX ст. Також у статті наголошується на тому, що процес дослідження обробок духовних пісень, здійснених композиторами, в українському музикознавстві тільки розпочинається. На сьогодні вже є декілька вагомих розвідок, однак поки немає цілісної наукової візії про ці тексти, відсутні монографії, дисертації тощо. Основну увагу у статті зосереджено довкола питань аналізу сутності поетичних текстів духовних пісень, їх релігійно-дидактично, богословської та катехитичної значимості. З цією метою проаналізовано вибрані тексти страсного циклу та так звані покайні пісні, в яких йдеться про сутність земного життя людини, її віру в християнські цінності, згідно канонів церковної гимнографії та догматики. Акцентовано також на тому, що надійним музично-джерелознавчим текстологічним матеріалом для дослідження цього жанру стала б антологія хорових обробок духовних пісень в обробках українських композиторів. Основним матеріалом для аналізу поетичних текстів стали монографічні дослідження Ю. Медведика разом з факсимільними перевидання Почаївського співака 1773 та «Богогласника» (Почаїв, 1790–1791). Аналіз вибраних поетичних текстів обробок духовних пісень дозволяє зробити висновок про те, спільними для них їх канонічна релігійна тематика, діалогізм співця/піснетворця з Богом. Системний аналіз поетичних текстів духовних пісень тільки-но розпочинається і у подальшому можна буде зробити більш якісні теоретичні узагальнення, однак для цього необхідна інтердисциплінарна співпраця як музикознавців, так і теологів (богословів) та літературознавців і культурологів.

Ключові слова: духовна пісня, хорова обробка, композиторська творчість, «Богогласник», поетичний текст, катехизація.

Bohdan SCHKIL'NYK*Postgraduate Student at the Department of Technique of Musical Education and Conducting, Institute of Musical Art, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, street I. Franko, 24, Drohobych, 82100*

ORCID: 0000-0002-9589-3942

To cite this article: Schkil'nyk, B. (2021). Relihiino-katekhytychna sutnist poetychnykh tekstiv khorovykh obrobok ukrainskykh dukhovnykh pisen XVII–XIX st. [Religious-catechitic essence of poetic texts of the choristal arrangements of Ukrainian sacred songs of the XVII–XIX centuries]. *Fine Art and Culture Studies, 1*, 37–42, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2021-1-6>

**RELIGIOUS-CATECHITIC ESSENCE OF POETIC TEXTS
OF THE CHORISTAL ARRANGEMENTS OF UKRAINIAN SACRED SONGS
OF THE XVII – XIX CENTURIES**

Ukrainian spiritual songs in the composers' arrangements are one of the priority themes of contemporary musicology. One of them is the question of the analysis of poetic texts of sacred songs, its correspondence with theological and liturgical

literature, and Christian hymnography. Thus, the purpose of the article is to broadly outline the range of issues that need to be solved in order to understand the essence of the poetic word of Ukrainian sacred songs, their theological-catechetical orientation and educational essence. The article states that the Ukrainian composers became interested in sacred songs of the XVII – XIX centuries at the end of the nineteenth century. For this purpose, they created many choral arrangements for sacred songs. The attention is drawn to the fact that the most fruitful stage of the work of Ukrainian composers on the arrangement of sacred songs falls on the period from the 90-s. XIX and until the middle of the twentieth century. During this period of time most often the texts of sacred songs were treated by O. Nyzhankivskiy, Ol. Koshyts, K. Stetsenko, St. Lyudkevych, M. Haivoronskiy, V. Barvinsky, and others. One of the first who legitimized this genre of choral music in Ukrainian culture was M. Lysenko. His masterful arrangements of the sacred song in honor of the miraculous icon of the Virgin in Pidkamin in the Brody district (“Oh, The Blessed Virgin, Mother of the Rus’ Land”) became very popular. Also, the article states that the process of studying of sacred songs in composers’ arrangements in Ukrainian musicology is just beginning. By today, there are several significant studies, but there is no holistic scientific vision of these texts, there are no monographs, dissertations, etc. The article focuses on the issues of the analysis of the essence of poetic texts of sacred songs, their religious-didactic, theological and catechetical significance. For this purpose, the selected texts of the esthetic cycle and the so-called repentance songs are analyzed, which refer to the essence of the earthly life of man, his faith in Christian values, according to the canons of church hymnography and dogmatics. It is also emphasized that anthology of choral arrangements of sacred songs in the works of Ukrainian composers would become a reliable musical source-textural material for the study of this genre. This anthology should include not only choral scores of the stage of formation and development of the genre (end of the XIX – mid XX centuries), but also the works of Ukrainian composers of the second half of the XX – beginning of the XXI century. (M. Skoryk, G. Havrylets, L. Dychko, V. Stepurko and other). The main material for the analysis of poetic texts has been the monographs by Yuriy Medvedyk, together with facsimile reprints of Pochaiv singers of 1773 and the “Bohohlasnik” (Pochaiv, 1790–1791). The analysis of the selected poetic texts of the treatment of sacred songs allows the author to conclude that their canonical religious themes are common to all of them, as well as the dialogue of the singer and songwriter with God. The systemic analysis of poetry texts of sacred songs has just begun, and in the future it will be possible to make more qualitative theoretical generalizations, but for this an interdisciplinary cooperation of both musicologists, theologians, literary critics, and culturologists is necessary.

Key words: *sacred song, choral arrangement, composer’s work, poetic text, catechization, “Bohohlasnyk”, manuscript, song-book, music-source.*

Актуальність питання. Дослідження питань історії становлення та розвитку української духовної пісні XVII – першої половини XX ст. та хорових обробок цих музично-поетичних текстів є одним із пріоритетних питань сучасної гуманітарної науки та, зокрема музикознавства і музичної педагогіки. Наголосимо, що науковий аналіз хорових обробок духовних пісень допіру розпочинається. На сьогодні маємо тільки окремі статті присвячені цьому питанню, авторами яких є Станіслав Людкевич, Василь Витвицький, Мстислав Юрченко, Юрій та Галина Медведик, Оріся Письменна та Оксана Цибух, Андрій Славич та ін. дослідники. У їх працях піддано аналізу як питання жанрової специфіки цих обробок, так і суто локальні аспекти дослідження – а) походження текстів, б) джерелознавчо-текстологічні аспекти, в) сутність цих текстів з музикознавчо-теоретичного та почасти теологічного поглядів. Деякі статті присвячено окремим збірникам хорових обробок українських композиторів, публікаціям цих партитур у різноманітних виданнях, у так званих шкільних співаниках та пісенних збірниках (А. Славич, Б. Шкільник, Ю. Медведик та ін.). До числа цих досліджень можемо залучити і розвідки Ю. Медведика О. Богданової про дуже цінне видання з тек-

стами лірницьких псалм, здійснені на початку XX ст. Порфірієм Демущий¹. Однак по сьогодні так і не має комплексного дослідження цього жанру ні у формі монографії, ні окремого розділу в підручниках чи академічних виданнях «Історії української музики», не кажучи вже про спеціальну дисертації. Дуже мало приділялося уваги й самим поетичним текстам українських духовних пісень, у т. ч. й тим, які потрапили в поле зору українських композиторів. Саме тому питання дослідження хорових обробок духовних пісень, які здійснили українські композитори від 90-х рр. XIX по середину XX ст. є дійсно актуальним та вельми перспективним.

Отже, **мета статті** полягає у тому, щоб у загальному окреслити коло питань, які необхідно розв’язати, щоб збагнути сутність поетичного слова українських духовних пісень, їх теолого-катехитичну спрямованість, виховну сутність тощо.

Виклад основного матеріалу. Українська духовна пісня прийшла у своєму розвитку тривалий шлях від одноголосого тексту до хорової партитури. Впродовж століть було сформоване основне коло духовно-пісенних текстів, які наш народ передає від покоління до покоління. Чимало з цих текстів відомі ще принаймні

з середини XVII ст. («О, хто, хто Миколая любить», «Небо і земля оборона» та десятки інших). У цих піснях у різній мірі інтерпретовані старозавітні та новозавітні тексти, різноманітні агіографічні апокрифічні мотиви тощо. Чимало збереглося й пісень релігійно-дидактичного та моралізаторського характеру, яким чи не найменше присвячено уваги, рівно ж, як і пісням страсного циклу. Зрештою й обробок духовних пісень цього змісту створено найменше. Але завдячуючи Михайлу Гайворонському, Василю Барвінському та деякими інших композиторам маємо й такі майстерні хоріві партитури. Саму тому до поетичних текстів пісень покаянного змісту й постає потреба звернутися у цій статті спеціально. Аналізуючи покаянні духовні пісні слід зазначити, що поетика цих пісень певним чином «випадає» із загального контексту жанру, у тому сенсі, що пісні являють собою певну окремішність. Це пов'язано із самою специфікою теми покаяння, а також із особливостями природи «ісповідального» слова. Воно дається людині важко і потрібно докласти певних зусиль, щоб вимовити його, адже це слово самооскарження. Але людина розуміє, що тільки самооскарженням може оновитися і повернутися до життя із духовної смерті. Тому тексти і будуються на наскрізних характерних опозиціях світла і темряви, несвободи гріха і свободи, яку приносить очищення тлінності і вічності. У рукописних збірниках і у «Богогласнику» [6] духовні пісні часто подані з піснями роздумами про смерть, минущість та марність людського життя, де тема покаяння виступає не головною, а швидше, як постійний підмет, або ж як висновок, який завершує роздуми ліричного героя. У цьому відмінність покаянних пісень і пісень до Христа, Богородиці, святих, які відображають події християнської містерії. Покаянні пісні є духовним виміром буття для кожного християнина, екзистенційним виявом людини, тобто грішної, такої, що потребує духовного зцілення. Тема індивідуального покаяння займає центральне місце у християнській доктрині спасіння. Призначення людини – по смерті досягнути життя вічне, яке можна здобути тільки через правдиве життя. Але людина слабка, її зманює гріховне, вона часто не в силі боротися проти зла. І тут через Євангельське одкровення з'являється той, хто «Спасе народ Свій від грі-

хів їхніх» [Матей, 1. 21]. А святий Павло про Боже Милосердя говорить: «Де примножився гріх, там щедрішою стала ласка» [Рим., 5. 20]. Але щоб чинити своє діло, благодать повинна розкрити гріх, щоб повернути серце. Вже саме усвідомлення гріха містить в собі внутрішній суд сумління. Цей суд стає доказом правдивості середині людини, водночас стаючи початком нового дару благодаті й любові. У такому переконанні про гріх, людина розкриває подвійний дар: дар правди, сумління і дар певності відкуплення. Дух Правди є і Утішителем. За структурою тексти покаянних пісень умовно можна поділити на дві групи: у першій домінує риторичний принцип – текст звучить, як звернення до грішника (наприклад, пісня «Взирає з прилежанієм, тленний человек», що відома з першого українського друкованого співаника 1773 р., або пісня № 234 з першого почаївського «Богогласника» «Востани душе! Востани, что спешить?»), нагадування про минущість життя і близькість смерті, після якої доведеться відповідати за земні вчинки. Для таких риторичних текстів умовляння грішника, тобто задуматися над життям і поки є час покаятися. Пісні такого типу рясніють описами страсних мук, яких зазнає нерозкаяна душа після смерті. Яскравим прикладом є пісня зі «Співаника до Почаївської Богородиці» (1773), яку «от притчи Євангелской о богатом и Лазаре» створено невідомим автором (подобень «О горе мне грешнику, суццу»). Піснетворець словами першого куплету («Хочу страшну притчу сказати [...] самим Христом та изреченна, в Євангеліи положена...») (Шкільник, 2015: 33) прагне зацікавити і переконати слухача «самими словами Христа» про муки в пеклі. Водночас тут знаходимо і практичні настанови, що робити для того, щоб далі йти правильним шляхом і врятуватися: «Перед часом все житіє на смерть готовися, бігай гріхов, сповідайся, і Богу молися...» (пісня «Кажуть люде, же я умру, а я хочу жити!») (Rothe, Medvedyuk, 2016: 569). Тут є ще один важливий аспект – онтологічна цінність добра, яке триває завжди і не зникає, а веде людину до утвердження в істинному бутті. Це важливо у контексті катехизаційної сутності поетичних текстів духовних пісень, адже під добром треба розуміти сукупність суспільних умов, які дозволяють, як певним групам, так і кожному з їх членів повніше і легше досягти своєї

досконалості. Добро вимагає розсудливості й складається з трьох істотних елементів. насамперед це повага до людської особи. По-друге, загальне добро вимагає суспільного добробуту і розвитку самої спільноти. Загально добро становить мир, тобто тривалість і безпеку справедливого ладу. І що суттєво, коли зло відкриває перед людиною небуття – смерть, добро все змінює і відкриває нове буття – життя. Подібні тлумачення звучать у молитві першого Псалма «Блажен муж», що закінчуються слова «бо знає Господь путь праведних, а путь нечестивих погибнет». Подібний мотив простежуємо і в уже цитованій пісні богогласниковій пісні про смерть (№ 236): «І старайся притяжати учинки ласкави» (Rothe, Medvedyuk, 2016: 569). Як бачимо вони подані у формі звертання в другій особі. Текст є діалогічним і учасником діалогу може стати будь-який слухач, адже поставлені питання адресуються кожному. Однак, виникає питання: чий це голос? Хто говорить? Адже часто – це голос грішника, що звертається до Бога із словами покаяння, як, наприклад, у пісні з «Богогласника» «Боже, каюся во исправленіи», №234 (Rothe, Medvedyuk, 2016: 565). Іноді «голос», що вмовляє – це голос совісті, що звертається до нерозкаяної людини, іноді це може бути голос Ангела-хоронителя, що застерігає і водночас благає грішника виправитись. Це може бути і голос Церкви, яка зобов'язана наставляти грішників на праведний шлях. Серед покаянних пісень знаходимо тексти, яким притаманне театральне розігрування діалогу між грішною душею і грішним тілом, що звинувачують одне одного у гріховності. З якоїсь сторони – це тільки підтверджує визначене завдання автора, адже такі взаємні звинувачення розбуджують совість. А єдиним способом позбутися звинувачень є визнання провини і постановка виправитися. Ці менш чисельні тексти створені за тим самим риторичним принципом – це словесне змагання, пошук аргументів та звинувачень, що таки призводить до бажаного результату: підкреслення гріховності кожної людини, що грішить «тілом і душею» і переконання у необхідності покаяння. До другої групи покаянних пісень належать тексти у яких домінантою є молитовність. Це молитви, з якими людина-грішник, що кається, звертається безпосередньо до Бога. Саме серед таких текстів зустрічаємо справжні поетичні шедеври,

зокрема це пісні Дмитра Гуптала. Хоч тексти і подібні між собою, зрозуміло, що за зовнішньою подібністю словесних формулювань міститься щось значно більше, і в суті своїй несе вольовий акт покаяння. І зовсім не важить, що у тексті ми не бачимо конкретної людини, ліричного героя з конкретною біографією, якого вже дає поезія романтиків. Тексти покаянних пісень тяжіють до універсальності та загальності. Тут відбуваються злиття почуттів автора і виконавця (слухача). І справді, нерідко у текстах помічаємо особисте відкриття і здивування автора, який під таким враженням з повагою прагне показати своє переживання. Це робить автора подібним до слухача, а навіть і таким самим слухачем, що так само бореться із гріхом через споглядання і пережиття чогось вищого. Тоді і реципієнт легко може поставити себе на місце автора і сказати слова покаяння від себе, так, що коли автор говорить «я» страждаю, «я» винен і картаю себе – його «я» має явити себе таким, щоб будь-який читач або слухач, одновірець автора, міг висловлюватися вже від свого імені, ототожнивши своє «я» з авторським «я» – цілковито й беззастережно. І попри свої всезагальність є індивідуальним актом покаяння у якому людина переступає через себе, маючи відвагу ототожнити гріх і своє «я», відмовитись від свого «я» теперішнього, щоб через очищення в покаянні знову здобути його. У піснях кожне слово покаяння і важливе (через молитовність тексту) воно долинає до Бога, здійснюючи спілкування людини-каяльника з ним. такий акт покаяння є аналогічним до акту сповіді. Таку відмову від свого «я» вже можемо назвати внутрішнім покаянням і переоцінкою усього життя, наверненням до Бога усім серцем, припиненням гріха, відверненням від зла. Водночас це бажання і постановка змінити своє життя в надії на Боже прощення. Це навернення серця супроводжує біль і великий смуток. Цим смутком є жаль. Саме він є «болем душі і ненавистю до вчиненого гріха...». Цікавим є те, що при здійсненні акту сповіді людина вже готова визнати гріхи, адже добровільно зголошується здійснити акт. Однак людині потрібна спонукка до цього акту, тобто подібний приклад, того що буде коли не відкинути зло і інший шлях виявлення провини і розбудження жалю. Поштовх до написання тексту пісень – це відчуття «стояння перед Богом», при якому очевидно йде

усвідомлення і сприйняття себе таким яким ти є. «Стояння перед Богом» – це страх, а значить і визнання Його величі. Бог відкривається перед людиною, як ідеально довершене буття і це лише посилює відчуття власної недосконалості. Звідси і характерний початок – погляд на себе (грішника, що віддалений від ідеалу). Прикладами можуть слугувати такі відомі пісні, як «О, горе мні грішнику суццю», «Согріших, о Боже мой, отнють не каюся». Наступним структурним елементом покаянної молитви іноді є визнання скоєних злих вчинків, а точніше проговорення їх, хай і в дуже абстрактних формулах і самозасудженнях, як, наприклад у пісні № 213 з «Богогласник»: «Согріших, соділанное, як мні утаїти [...], обаче кающийся, паки согрішаю, гріхов ко гріхов моїх всегда прилагаю...») (Rothe, Medvedyuk, 2016: 524). Цікавим є те, що в деяких піснях пекельні муки, Страшний Суд, страх смерті відходять на другий план, значно важливішими є інші аспекти – зокрема, відірваність людини від Бога, неможливість із ним спілкуватися, втрата Його любові. У цьому ракурсі гріхи сприймаються, як біда, горе, якому зарадити можна лише одним шляхом, як, приміром, це описано в згадуваній вже пісні Дмитра Туптала-Ростовського «Воплю к Богу в веде моей, до мя Он услышит» (Rothe, Medvedyuk, 2000: 49). Обов'язковим структурним елементом покаянних пісень є момент усвідомлення необхідності покути. Очищення часто зображається через символ сліз: вони омивають душу грішника від провин («Ізльї мні, Боже, со небеси слезы», № 218 (Rothe, Medvedyuk, 2016: 534-536). З цим пов'язані характерні символи води, як знаки чудодійного очищення, як-от у пісні латиномовного походження з українським богогласниковим перекладом «Ей не рік, не два, і не десяттий, як той боль гріха на душу взятий!», № 219: «Гдєсь то суть, кажут, здравья воды»). Вони нагадують читачеві про хрещення, де вода очистила їх від гріха первородного («Скруха, покута, горьких слез токи»). Роздуми грішника і усвідомлення покаяння завершуються короткою молитвою, в якій людина благає Бога простити їй гріхи і не позбавляти благодаті, щоб надалі вона могла вести гідне життя: «З глубины сердца глас мой возведшаго», «Богогласник», № 218 (Rothe, Medvedyuk, 2016: 536). Надія на Бога і усвідомлення любові може тотально змінити покаянну

мову. Грішна людина може собі дозволити певну інтимність інтонації, ігнорування дистанції, що існує між Творцем і творінням, знаючи, що не буде відкинута. Тому подекуди звучать ширі, безпосередні слова, якими син міг би звернутись до батька, благаючи прощення («Ісусе мой пресладкій, творче світа», «Богогласник», № 234). І саме через певність на Боже милосердя поруч із суто покаянними піснями, можуть фігурувати такі тексти, як згадано пісня Дмитра Туптала-Ростовського «Ісусе мой», де попри тему гріховності і покаяння домінує діалог любові між Богом і людиною через який і знищується гріх. Не дивно, що такі пісні вміщувалися в кінці рукописних збірників та «Богогласника», адже тут покаянний дискурс завершується переходом на інший, де замість голосу каляльника, який осуджує себе, починає звучати голос іншої людини – повної любові до Бога і себе. На завершення треба сказати, що вельми сповільнює дослідницьку працю те, що партитури з обробками українських духовних пісень сьогодні є раритетними. Щоб подолати це негативний стан щодо сказаного, можемо сказати, що в добу Незалежності України та процесів деантирелігізації вже дещо зроблено. Приміром, видано збірник обробок Миколи Леонтовича (Іванов, 1993), упорядкований Володимиром Івановим, збірник хорових творів Миколи Лисенка (Юрченко, 1992), упорядкований Мстиславом Юрченко та збірник обробок богогласникових пісень, нещодавно виданий як навчально-методичне видання, який підготував до друку та спорядив фаховими коментарями Андрій Славич (Славич, 2015). Цього замало. Дієвим розв'язанням посталої дослідницької проблеми стало б упорядкування спеціальної антології обробок духовних пісень українських композиторів, як створені від 90-х років ХІХ і по сьогодні, включаючи, приміром, високомистецькі обробки Мирослава Скорика, Ганни Гаврилець, Лесі Дичко, Віктора Степурко та ін. композитори сучасності, зокрема й тих, творчий шлях яких у різні роки на межі ХХ – ХХІ ст. був чи є пов'язаний з Дрогобичом (Степан Стельмашук, Роман Сов'як, Микола Ластовецький, Андрій Славич та ін.). Висновки. Аналіз вибраних поетичних текстів обробок духовних пісень дозволяє зробити висновок про те, спільними для них їх канонічна релігійна тематика, діалог співця/піснет-

ворця з Богом. Зрозуміло, що системний аналіз поетичних текстів духовних пісень тільки-но розпочинається і у подальшому можна буде зробити більш якісні теоретичні узагальнення, однак для цього необхідна інтердисциплінарна

співпраця як музикознавців, так і теологів (богословів) та літературознавців і культурологів. Все це дозволить нарешті пізнати внутрішній світ поетичних текстів духовних пісень, які свого часу зацікавили українських композиторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іванов В. Микола Леонтович. Духовні хорові твори / ред. упор. В. Іванов. К.: Музична Україна, 1993. 128 с.
2. Медведик Ю. Пісні до Почаївської Богородиці: перевидання друку 1773 року / транскрипція, коментарі і дослідження Ю. Медведика. Львів: Місіонар, 2000. 148 с. (Серія «Історія української музики». Вип. 6: Джерела).
3. Славич А. Духовні композиції Михайла Гайворонського. Дрогобич: Пусвіт, 2015. 52 с.
4. Шкільник Б. Українська наукова думка ХХ ст. про різдвяні барокові духовні пісні. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених ДДПУ ім. І. Франка. Вип. 11. Дрогобич, 2015. С. 104–109.
5. Юрченко М. Микола Лисенко. Релігійні твори для мішаного хору / Упор., ред. на вступна стаття М. Юрченка. Дрогобич: Відродження, 1992. 34 с.
6. Rothe H., Medvedyk J. Bogoglasnik. Pesni blagogovejnyja (1790/1791). Eine Sammlung geistliche Lieder aus Ukraine. Herausgegeben von Hans Rothe in Zusammenarbeit mit Jurij Medvedyk. – Band 1: Facsimile. Kцлn-Weimar Wien: Вцлhau Verlag, 2016. 602 S; Band 2: Darstellung. Kцлn-Weimar Wien: Вцлhau Verlag, 2016. 432 S.

REFERENCES:

1. Ivanov V. Mykola Leontovych. Dukhovni khorovi tvory / upor. V. Ivanov. [Mykola Leontovych. Spiritual choral works: / editors-compilers V. Ivanov]. Kyiv: Muzychna Ukraine, 1993. 128 p. [in Ukraine]
2. Medvedyk Yu. Pisni do Pochaivskoi Bohorodytsi: perevydannia druku 1773 roku / transkryptsiiia, komentari i doslidzhennia Yu. Medvedyka [Songs to Pochayiv Mother of God: reprint of 1773 / transcription, comments and research by Yu. Medvedyk]. L'viv: Misionar, 2000. 148 p. (Seriiia «Istoriia ukrains'koi muzyky»: Vyp. 6: Dzherela). [Series «History of Ukrainian Music»: Vol. 6: Sources]. [in Ukraine]
3. Slavych A. Dukhovni kompozytsii Mykhaila Haivorons'koho. [Spiritual compositions by Mikhaילו Haivorons'ky]. Drohobych: Pysvit, 2015. 52 p. [in Ukraine]
4. Shkilnyk B. Ukrainska naukova dumka XX st. pro rizdviani barokovi dukhovni pisni [Ukrainian scientific thought on Christmas baroque sacred songs]. Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers V. Il'nyts'kyi, A. Dushnyi, I. Zymomria]. Drohobych: Posvit, 2015. Issue 11. Vyp. 11. p. 104–109 [in Ukraine]
5. Yurchenko M. Mykola Lysenko. Relihiini tvory dlia mishanoho khoru / Upor., red. ta vstupna stattia M. Yurchenka [Religious Works for the Mixed Choir / Ed., Ed. and an introductory article by M. Yurchenko.]. Drohobych: Vidrodzhennia, 1992. 34 p. [in Ukraine]
6. Rothe H., Medvedyk J. Bogoglasnik. Pesni blagogovejnyja (1790/1791). Eine Sammlung geistliche Lieder aus Ukraine. Herausgegeben von Hans Rothe in Zusammenarbeit mit Jurij Medvedyk. Band 1: Facsimile. Kцлn-Weimar Wien: Вцлhau Verlag, 2016. 602 S; Band 2: Darstellung. Kцлn-Weimar Wien: Вцлhau Verlag, 2016. 432 P. [in Deutsch]